

Motion till riksdagen 2023/24:925

av **Ulrika Westerlund (MP)**

En ny nationell hivstrategi

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om övergripande mål för eliminering av inhemsk överföring av hiv till 2030 och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mål för Sveriges arbete kring hiv fram till 2026 i enlighet med Un aids mål och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka arbetet för livskvalitet för personer som lever med hiv, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka civilsamhällets insatser för att nå nationella mål kring hiv och minska stigma och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förstärka arbetet med att erbjuda fler som migrerar till Sverige möjlighet till testning för hiv, diagnos och behandling och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa tillgång till s.k. PREP-behandling för alla relevanta riskgrupper och behandling och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Riksdagen fattade under riksdagsåret 2021/22 flera beslut för att höja Sveriges ambitioner i arbetet kring hiv. De nationella medlen för hiv återfördes till 2017 års nivå och gavs tillbaka sin örönmärkning. Ett tydligt mål med dessa medel var att ge stöd till civilsamhällets arbete kring prevention och stöd till personer som lever med hiv, och omfattningen avsågs att under en treårsperiod räknas upp till avsedd nivå. Det fattades också beslut om att ge regeringen och en lämplig myndighet i uppdrag att se över hur

tillgången till hivförebyggande läkemedel och hivtestning skulle kunna utökas i alla regioner samt om att genomföra kunskapshöjande insatser om hiv till allmänheten.

Den 30 juni 2022 fattade så regeringen ett beslut (S2022/02972) om att ge Folkhälsomyndigheten i uppdrag att ta fram underlag till en uppdaterad nationell strategi mot hiv/aids. I uppdraget ingick att peka ut eventuella förändringar som skett sedan den senaste nationella strategin och lämna förslag på uppdateringar; övergripande analysera hur de olika statsbidragen till ideella organisationer på området används och lämna eventuella förslag för att öka effektiviteten; analysera existerande och potentiella synergier mellan den nationella strategin mot hiv/aids och den nationella SRHR-strategin; och lämna förslag på uppdaterade mål och delmål för den nationella strategin.

Folkhälsomyndighetens uppdrag slutredovisades till regeringen i början av maj 2023 (02373-2022) och ger en god övergripande bild av läget i Sverige kring hiv med den utveckling som skett sedan den tidigare strategin beslutades 2017. I Sverige finns nu en allt mer heterogen patientgrupp och ett antal utmaningar kvarstår. Dock pekar inte rapporten ut avgörande politiska mål och strategier för att Sverige ska uppfylla de globala målen inom FN:s Agenda 2030 eller de övergripande strategier framtagna av WHO som vi har anslutit till, där eliminering av nya infektioner till slutet av perioden är fastslaget. Då uppdraget inte heller omfattade att ta fram en direkt strategi för hur statens samverkan behöver ske med landets regioner är också detta något som en kommande strategi behöver innehålla.

Det är nu inte långt kvar till 2030 och Sverige behöver en nationell strategi med politiska mål, som bland annat tydliggör hur Sverige ska uppfylla de berörda globala målen inom Agenda 2030, WHO:s strategier och som ger vägledning vad gäller hur de nu stegvis ökade nationella medlen riktade till hiv ska fördelas och följas upp. Regeringen måste därför, i samverkan med berörda myndigheter och i dialog med Sveriges kommuner och regioner, snarast slutföra arbetet med en ny nationell hivstrategi. I strategin måste ett tydligt fokus vara jämlik vård över hela landet.

Övergripande mål för eliminering av överföring av hiv till 2030

I enlighet med de mål som etablerats av FN:s generalförsamling för de globala målen samlade i Agenda 2030 ska världens länder enskilt och i samverkan verka för att eliminera nya infektioner av hiv till år 2030. Sverige saknar i sina nuvarande strategier ett eget mål för att så ska ske för överföring i landet.

För att uppfylla våra internationella åtaganden behöver därför den kommande nationella strategin explicit uttrycka att målet för eliminering av nya infektioner i Sverige till år 2030 står fast.

Mål för Sveriges arbete med hiv fram till 2026 i enlighet med Un aids strategi

År 2021 fastslog Un aids nya uppdaterade mål för perioden 2021–2026 för att utvecklingen globalt med målen för bekämpningen av hiv inom Agenda 2030 ska kunna uppnås. Där fastslås att det är avgörande att varje land implementerar strategier och arbetssätt och ger resurser för att som delmål nå de tre uppdaterade så kallade 95-målen samt även stärker arbetet för livskvalitet för personer som lever med hiv. I detta arbete är det centralt att fortsätta att arbeta för att motverka stigma. 95-målen innebär att 95 procent

av de som är infekterade med hiv ska ha en diagnos och känna till sin status. Av dessa ska 95 procent ha tillgång till effektiva retrovirala behandlingar och av dessa ska i sin tur 95 procent ha uppnått viral repression som gör virusöverföringsrisken så låg att den inte har epidemiologisk relevans.

Sverige har goda förutsättningar att kunna nå detta delmål med rätt insatser – men idag når vi inte dessa tre fullt ut, vilket gör att vi inte heller ligger i nivå med flera andra jämförbara länder. Det är därför viktigt att en kommande strategi är tydlig med att målet är att uppfylla Unaids delmål till 2026, vilka också står i samklang med de strategier och insatser som WHO rekommenderar i kampen mot hiv.

Stärk arbetet för livskvalitet för personer som lever med hiv

Unaids och WHO lyfter fram att arbetet med att verka för att personer som lever med hiv har en fullgod livskvalitet med låg påverkan från sin kroniska sjukdom fortsatt är av mycket hög vikt. Detta perspektiv återfinns också tydligt i det underlag som Folkhälsomyndigheten lämnat till regeringen. Detta blir också alltmer viktigt när vi som ett glädjande resultat av alltmer verksamma behandlingar ser en generation som nu lever så länge att de åldras med sitt tillstånd. Studier visar samtidigt på fler och tidigare samsjukligheter för personer som lever med hiv som leder till både sämre livskvalitet och potentiellt ökade vårdkostnader. Inte minst är det värt att påminna om de psykosociala aspekter som följer av det fortsatt höga stigma som finns kring hiv och aids som ger grund för psykisk ohälsa och negativ social påverkan för många individer.

Det är därför av vikt att en uppdaterad nationell strategi för hiv tydligt anger att insatser inom hela fältet från prevention till vård – inklusive äldreomsorg – ska ge personer som lever med hiv en så god livskvalitet som möjligt, som i så liten grad som möjligt avviker från den övriga befolkningens.

Stärk civilsamhällets insatser för att nå nationella mål kring hiv och minska stigma

Stigma kring hiv och aids är ett fortsatt globalt och nationellt problem med stora negativa konsekvenser för personer som lever med hiv men också för arbetet med prevention, testning och vård.

Olika psykosociala insatser riktade till personer som diagnosticeras med hiv eller tillhör riskgrupper kommer därför fortsatt att vara en central del för att nå målen om eliminering och god livskvalitet. Parallellt kommer behovet av information, utbildning och andra insatser till personal som möter de som direkt påverkas av sjukdomen och till allmänheten att behöva intensifieras om stigmat ska kunna brytas.

Som även Folkhälsomyndigheten lyfter fram i sitt underlag är civilsamhället och särskilt de organisationer som har som sitt huvuduppdrag att organisera personer som lever med hiv eller stå för insatser inom prevention, testning och information kring sjukdomen centrala för att lyckas. Att skapa en tydlig brygga mellan vården och idéburna organisationer som fokuserar på hiv för gemensamma insatser efter ställd ny diagnos och under den livslånga behandlingen är därför avgörande. Att kunna komplettera vårdens egna stödinsatser med direkt så kallad peer-support från personer i samma livssituation är ofta avgörande för att bryta stigma och isolering och motverka potentiell risk för svårigheter att följa sin behandling och även suicid eller andra självskadebeteenden.

Det är därför centralt att den nya nationella strategin lyfter fram att civilsamhällets insatser är avgörande för att vi ska kunna nå de nationella målen. I detta behöver det bli tydligt att civilsamhället behöver långsiktiga förutsättningar att bygga och bibehålla en löpande verksamhet och kompetens för att kunna fullfölja den centrala delen med peer-support. Projektmedel för specifika och utvecklande insatser kan tillkomma men inte ersätta det löpande arbetet.

Förstärk arbetet med att erbjuda fler som migrerar till Sverige möjlighet till testning för hiv, diagnos och behandling

Som ett resultat av arbetet med preventiva insatser, tillgång till profylax för riskgrupper och effektiv behandling som gör att den med välinställd behandling inte kan överföra viruset till andra, ser vi i Sverige att antalet nya diagnoser efter en virusöverföring som skett i landet minskar. En allt större andel av de nya fallen sker vid resor till regioner med högre prevalens för hiv eller i det fall en person migrerar till Sverige från samma områden.

Sverige erbjuder idag hälsotest för den som söker asyl i Sverige där även ett frivilligt hivtest ingår. Det är viktigt för att ge dessa individer möjlighet att snabbt få behandling för att minska sjukdomens påverkan på både kort och lång sikt. En välinställd behandling innebär ju också att viruset inte kan föras vidare. Sverige erbjuder förstås även screening för alla som är gravida för att i tid upptäcka om det finns risk för överföring av hiv till barnet.

I den alltmer globala värld som Sverige är en del av måste vi fortsätta med våra insatser för att stoppa den fortsatta globala hivepidemin – bland annat genom att erbjuda fler personer insatser i syfte att nå en alltmer heterogen grupp som av olika skäl rör sig till och från Sverige. Som exempel behöver möjlighet till test för hiv även erbjudas den som anhöriginvandrar. Ett balanserat och kunskapsbaserat förhållningssätt till detta måste vara en central del i den kommande nationella hivstrategin.

Säkerställ tillgång till PrEP-behandlingar för alla relevanta riskgrupper

Så som rekommenderas från bland andra Världshälsoorganisationen, WHO, bör personer som tillhör riskgrupper för att få hivviruset överfört få tillgång till PrEP-behandlingar (pre-exposure prophylaxis) för att minska risken för hivinfektion. I en kommande nationell hivstrategi måste vikten av tillgång gällande alla som befinner i Sverige och tillhör en riskgrupp tydliggöras. Köerna för bedömande samtal måste bli kortare och en översyn göras regelbundet för att säkerställa att alla riskgrupper är inkluderade och får tillgång till behandlingarna.

Ulrika Westerlund (MP)